

Peter Lemmens, *Voor Vlaanderen... Vuur! Het repressieproces van Karel De Feyter*, Brussel, Uitgeverij Egmont, 2006, 223 pp., ill., ISBN 9080991074.

Op 25 september 1945 stierf Karel De Feyter aan de executiepaal in de gevangenis van Sint-Gillis. Volgens een getuigenis van Frans Van der Elst, die de terechtstelling als advocaat bijwoonde, had de veroordeelde de wens geuit om zelf het bevel te mogen geven tot vuren. De Feyters laatste woorden, "*Voor Vlaanderen! Vuur!*", kregen enige weerklank in de repressieliteratuur, ook al omdat August Borms in zijn eigen proces eraan refereerde en De Feyter een "*vrijheidsheld*" noemde. Vandaag is zijn naam weggedaemd en veel minder bekend dan de geëxecuteerde Ronsese oorlogsburgemeester Leo Vindevogel, die op dezelfde dag werd terechtgesteld. De laatste kreeg naar aanleiding van de zestigste verjaardag van zijn dood nog nationale media-belangstelling, terwijl De Feyters dood zelfs geen vermelding kreeg in het ledenblad van het Verbond van Vlaamse Oudstrijders (VOS), de organisatie waaraan De Feyter zijn beste krachten had besteed.

De Feyter was van 1927 tot 1944 bezoldigd algemeen secretaris van VOS. Samen met voorzitter Germain Lefever leidde hij de organisatie in de jaren dertig en tijdens de Tweede Wereldoorlog. In de lente van 1941 richtte hij in de schoot van VOS de Vlaamse Wacht op, een van de belangrijkste paramilitaire organisaties die in Vlaanderen tijdens de bezetting opereerden met ca. 5000 leden. Dit engagement was de belangrijkste aanklacht tegen De Feyter. Dat hij er effectief de kogel voor kreeg, kwam doordat hij zich bij de bevrijding niet uit de voeten had willen maken. Daardoor werd hij al op 19 januari 1945 voor een eerste keer ter dood veroordeeld. Toen het Hof van Cassatie op 18 juni 1945 het hoger beroep (18 mei) bevestigde, was de rechtsgang voltooid en kon De Feyter alleen nog

hopen op genade, wat hem niet werd gegund (6 juli 1945). In elk vonnis en arrest woog het feit dat De Feyter had toegegeven de Vlaamse Wacht te hebben opgericht, zwaar door. Lefever, die wel onderdook en pas in augustus 1945 werd opgepakt, werd voor dezelfde feiten in februari 1946 ter dood veroordeeld, maar ontving genade. In 1951 was hij opnieuw een vrij man. Dat het tijdstip waarop de beklagden voor de rechter verschenen een belangrijke impact had op de strafmaat, is sedert het bekende onderzoek van Luc Huyse en Steven Dhondt genoegzaam gekend.¹ Voor de auteur is dit maar een reden om De Feyters proces een aanfluiting van de rechtsstaat te noemen. Belangrijker nog vindt hij het feit dat uit het onderzoek van de rechtsgang blijkt dat de rechters op geen enkel ogenblik ernstig hebben willen luisteren naar de argumenten van de verdediging. Volgens de verdediging – en de auteur is het daar volmondig mee eens – werd De Feyter niet veroordeeld op basis van bewezen feiten, maar op basis van hem toegedichte intenties. Die stelling vergt een analyse van de politiek van VOS tijdens de bezetting en van de specifieke rol die De Feyter erin speelde. De auteur geeft zelf toe dat deze geschiedenis nog grotendeels wetenschappelijk moet worden onderzocht (p. 32). Dat noopt tot voorzichtigheid die de auteur – meegeslept door verontwaardiging – vooral in zijn besluit niet altijd voldoende aan de dag legt. Toch is zijn boek een behoorlijke status quaestionis van de geschiedenis van VOS en een ontrafeling van het persoonlijke drama van De Feyter, waarbij de auteur wel te weinig historisch kritisch omspringt met de verklaringen die beschuldigen aflegden tijdens de naoorlogse processen. Al te vaak wordt De Feyter op zijn (naoorlogs) woord geloofd.

1. L. Huyse, S. Dhondt e.a., *Onverwerkt verleden. Collaboratie en repressie 1942-1952*, Leuven, 1991.

Centrale kwestie is de stichtingsgeschiedenis van de Vlaamse Wacht. De bezetter wenste een hulp troep voor de *Landesschutz-Bataillone*, die operationeel als *Wehrmachtsgefolge* onder bevel stond van het Duitse leger. In het Nieuwe Orde gezinde VOS vond hij een geschikte organisatie om de rekrutering op gang te brengen. VOS van zijn kant zag er een gelegenheid in om zichzelf op het voorplan te werken. De Feyter onderhandelde mee over de condities. Volgens naoorlogse verklaringen zou hij van de bezetter de toezegging hebben gekregen dat de Vlaamse Wacht uitsluitend als “*wachtdienst*” zou fungeren “*in dienst van het eigen volk*”. Wat dit precies zou kunnen betekenen, was (en is) allerm minst duidelijk, maar dat dit in elk geval een inbreuk was op de Belgische wet, die immers de oprichting van een gewapende privégroepering uitsloot, is wel duidelijk. Zeker is ook dat er geen enkele officiële regeling met de bezetter op papier stond toen VOS al de eerste honderden vrijwilligers had gerekruteerd in de zomer van 1941. Toen die, zoals de bezetter het had voorzien, werden ingeschakeld in de Duitse bezettingsactiviteiten, tekende VOS protest aan met als enige effect dat de organisatie in februari 1942 bedankt werd voor bewezen diensten. De bezetter nam een lokaal in beslag in het hoofdkwartier van VOS om de Vlaamse Wacht toe te laten vandaar uit de werving voort te zetten en in het bondsblad van VOS verschenen tot 1944 berichten en werfpropaganda voor de Vlaamse Wacht en de Waffen-SS. Vaak waren dit “*meegedeelde stukken*” (versta opgelegd door de censuur), maar lang niet altijd (noot 171, p. 103). Dus ondanks intern protest, waarbij De Feyter het voortouw nam, en het feit dat VOS geen effectieve macht had, bleef de organisatie naar buiten toe nauw betrokken bij de Vlaamse Wacht en de militaire collaboratie. De Feyter verheelde ook niet dat hij de materiële belangen van de Wachters bleef behartigen. Is het dan verwonderlijk dat een militaire recht-

bank in het eerste jaar na de bevrijding, toen de oorlog nog voortduurde, en toen zelfs gewone leden van militaire formaties (ook van de Vlaamse Wacht) effectief de kogel kregen op basis van het artikel 118bis (militaire collaboratie) van het Belgisch SWB, weinig oor had voor het argument van De Feyter dat zijn intenties goed waren geweest? Voor de rechtbank stond het vast dat De Feyter mee verantwoordelijk was voor de rekrutering van minstens 3000 Vlaamse Wachters. Het is niettemin een feit dat De Feyter vrijwel zeker niet zou zijn geëxecuteerd mocht hij zijn gevlucht in september 1944, zoals de meeste andere kopstukken uit de collaboratie dat deden. De rechters hebben geen rekening willen houden met de omstandigheid dat De Feyter zijn verantwoordelijkheid wilde opnemen in afwezigheid van zovele anderen. Feit is ook dat weinigen voor het leven van De Feyter wilden pleiten. Mgr. Coppieters, de bisschop van Gent, die door de familie werd aangezocht, meende dat De Feyter de kogel wel had verdiend. Sailant detail is dat De Feyter priester was van 1914 tot 1919 toen hij *“wegens wangedrag”* uit zijn ambt werd ontzet. De precieze toedracht heeft de auteur niet kunnen achterhalen, maar hij oppert wel de mogelijkheid dat dit heeft meegespeeld in de negatieve houding van Coppieters.

Het boek van Peter Lemmens toont aan dat het onderzoek naar de rechtspraak en strafuitvoering tijdens de naoorlogse zuiveringen nog een heel eind heeft te gaan. Er zijn nog vele blinde vlekken die maar kunnen worden ingevuld met een vergelijkend kwalitatief onderzoek op basis van strafdossiers en andere proceduristukken. Lemmens wacht dit onderzoek niet af om nu al te besluiten dat het proces tegen De Feyter *“in essentie een politiek proces is geweest, een gewelddadige afrekening ook van maatschappelijke en politieke tegenstanders, een democratische rechtsstaat onwaardig”*. Het lijkt me een voorbarige conclusie.

Tot slot nog een woord over de stofwikkels die het boek siert. De auteur en de uitgever geven geen enkele informatie over de foto. Lezers kunnen verkeerdelijk aannemen dat het De Feyter betreft enkele seconden voor het bevel tot vuren werd gegeven. Bij nader toezien gaat het om een uitsnede van een clandestien genomen foto van de terechtstelling van Waalse collaborateurs op 14 juni 1948 in de Trésignies-kazerne in Charleroi.² De veroordeelde op de foto wordt overigens in de rug geschoten, een symbolische vernedering die normaal voor verklikkers werd voorbehouden.³ De keuze voor deze foto lijkt dus weinig gepast. Het is een voorbeeld van het onachtzame gebruik van foto's als historische bron.

[Bruno De Wever]